

het Juridisch Loket

Consultatie

Reactie conceptwetsvoorstel duurzaam
stelsel rechtsbijstand

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Uitgangspunten vernieuwde eerste lijn	2
3. Verbreding eerste lijn	4
4. Versterking eerste lijn	7
5. Kwaliteit	13
6. Multiproblematiek	14
7. Oriëntatiegesprek bij echtscheidingen	15
8. Scheiden op basis van het gezinsinkomen	16
9. Samenvoeging Raad voor Rechtsbijstand/het Juridisch Loket	17
10. Tijdspad	18
11. Middeninkomens	18
12. Tot slot	19

1. Inleiding

Het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand functioneert in hoofdlijnen goed, maar kan op onderdelen beter en doelmatiger worden vormgegeven in het belang van de rechtzoekende. Het daartoe opgestelde conceptwetsvoorstel duurzaam stelsel rechtsbijstand ligt nu ter consultatie voor. Met de maatregelen wordt beoogd rechtzoekenden sneller een passende en duurzame oplossing voor hun probleem te bieden. Dat is het primaire uitgangspunt van de herijking van het stelsel.

De maatregelen vragen om commitment, betrokkenheid en inspanning van veel organisaties in en rondom het stelsel, waaronder het Juridisch Loket. Het Juridisch Loket richt zich in deze reactie vooral op zijn rol als eerstelijns rechtsbijstandsverlener en in het bijzonder op de maatregelen genoemd in hoofdstuk vier van de memorie van toelichting.

In het kader van het conceptwetsvoorstel wenst het Juridisch Loket op te merken dat er steeds gesproken wordt van de 'eerste lijn'. Ons voorstel is om het Juridisch Loket als zodanig te benoemen in de wet, zodat het voor de rechtzoekende duidelijk is tot wie hij zich kan wenden bij een juridisch probleem.

Als onafhankelijke eerstelijnsvoorziening heeft het Juridisch Loket dagelijks veelvuldig direct te maken met juridische problemen van rechtzoekenden. Het Juridisch Loket heeft de afgelopen tien jaren bijna 8.000.000 vragen van rechtzoekenden beantwoord, dit zijn meer dan 60.000 vragen per maand. Onze eerste en belangrijkste focus is steeds de rechtzoekende die we op een snelle en kwalitatief goede manier willen helpen. Vanuit deze rol en vanuit specifieke klantervaringen kan het Juridisch Loket slim helpen bij het tot stand brengen van een toekomstbestendig en toegankelijk stelsel dat voor de rechtzoekende logisch is en daarnaast praktisch goed uitvoerbaar is voor alle betrokken partijen.

Het Juridisch Loket is verheugd over de rol die we krijgen toebedeeld in het hernieuwde stelsel, niet in de laatste plaats omdat het een breed instrumentarium omvat waarmee we onze klanten nog beter van dienst kunnen zijn. Tegelijkertijd lezen we ook een aantal nog onvoldoende uitgewerkte of beperkt uitvoerbare maatregelen, waarover twijfel bestaat in hoeverre dit een oplossing voor de klant dichterbij brengt. Het Juridisch Loket ziet voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd om tot de noodzakelijke uitwerking van de voorgestelde maatregelen te komen.

2. Uitgangspunten vernieuwde eerste lijn

Het Juridisch Loket is een onafhankelijke en laagdrempelige voorziening waar de rechtzoekende met een juridische vraag terecht kan. Het Juridisch Loket biedt momenteel eerstelijns rechtshulp door het geven van informatie en advies waarbij wordt ingezet op het vinden van een passende oplossing voor de rechtzoekende. Deze oplossing hoeft niet (uitsluitend) in de juridische richting te worden gezocht.

Indien noodzakelijk, verwijst het Juridisch Loket door naar één van onze vele netwerkpartners, een advocaat of een mediator.

Zoals in de zorg de huisarts en de specialist samen een gemeenschappelijk doel nastreven, zo zouden in de rechtshulp het Juridisch Loket en de advocatuur en mediator moeten samenwerken. Gezamenlijk delen we namelijk onze verantwoordelijkheid in de bewaking van de toegang tot het recht voor iedereen en het verlenen van die (rechts-)hulp die nodig is.

VERBREIDING

In het wetsvoorstel blijft deze toegang tot het recht gewaarborgd. Toegang tot het recht strekt zich verder uit dan toegang tot de advocaat of rechter. Het gaat om toegang tot de beste mogelijke *oplossing voor een (juridisch) probleem*. Het gaat om toegang tot alle vormen van (rechts-)kundige hulpverlening die past bij het probleem van de rechtzoekende. Een brede eerste lijn als vertrekpunt past bij deze visie.

Het Juridisch Loket onderschrijft dat de focus op het verlenen van die (rechts-)bijstand aan de rechtzoekende die het meest passend is bij zijn probleem en die aansluit bij zijn werkelijke behoefte, meer verstevigd kan worden. Een brede eerste lijn waar de rechtzoekende hulp krijgt bij het vinden van een oplossing voor zijn probleem, sluit daarbij aan. Het is een logische route voor de rechtzoekende die ook nu al een beroep kan doen op een breed scala aan hulpverleners, maar hierbij ontbreekt het veelal aan onderlinge afstemming. Het Juridisch Loket neemt graag zijn verantwoordelijkheid om samen te werken met andere partijen met steeds als doel het probleem van de rechtzoekende zo goed, laagdrempelig en eenvoudig mogelijk op te kunnen lossen en een multidisciplinaire aanpak te hanteren waar het nodig is. In dat kader zal in deze reactie met name de samenwerking met de lokale partners en de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het Juridisch Loket worden besproken.

VERSTERKING

Het Juridisch Loket onderschrijft de noodzaak van een snelle, laagdrempelige oplossing voor de hulpvraag van de rechtzoekende en vanuit dat vertrekpunt is verdere versterking van de eerste lijn een noodzaak. Door het probleemoplossend vermogen zo vroeg mogelijk in de keten te vergroten, wordt tevens de kans op de-escalatie in sluimerende juridische conflictsituaties vergroot. Het Juridisch Loket hecht hierbij belang aan heldere, klantvriendelijke oplossingen, waarbij voor alle betrokken partners in de keten duidelijk moet zijn wat men van elkaar mag verwachten. In dat kader zal in deze reactie worden ingegaan op de maatregelen aanvullende rechtshulp, de oriëntatietoets en het oriëntatiegesprek.

3. Verbreding eerste lijn

De rechtzoekende verdient adequate passende hulp waarbij onnodige werkzaamheden worden vermeden en waarin alle disciplines erop gericht dienen te zijn om de klant te helpen aan een duurzame oplossing voor diens probleemsituatie.

SAMENWERKING

Een verbreding van de eerste lijn, een effectieve samenwerking tussen de eerstelijns rechtsbijstand en organisaties buiten het stelsel die hulp aan rechtzoekenden verlenen, zal hieraan bijdragen. De rechtzoekende gaat er voordeel van merken. Uitgangspunten in dit kader moeten zijn: minder ervaren 'van het kastje naar de muur' te worden gestuurd, snellere diagnose, snellere en bovendien passende, adequate hulp. Een rechtzoekende is daarbij niet op zoek naar een lang en ingewikkeld traject, maar wil simpelweg van zijn probleem af geraken. In de praktijk horen wij onze klant nog te vaak vragen of hij bij die andere instantie de hele probleemsituatie nogmaals moet voorleggen. In onze visie zou een betere afstemming binnen de keten moeten leiden tot een meer vloeiende overgang naar andere hulpinstanties, waarbij de klant minder vaak zijn verhaal hoeft te herhalen, het zogenaamde 'warm doorverwijzen'.

Ook zou een verbreding van de eerste lijn moeten leiden tot meer overleg op professioneel niveau. In het wetsvoorstel wordt een goede aanzet gegeven naar hoe een dergelijke samenwerking zou kunnen worden vormgegeven, waarbij gedacht wordt aan het inrichten van lokale overlegstructuren met o.a. sociale wijkteams waarin casuïstiek op multidisciplinair niveau kan worden besproken. Uitgangspunten zouden hier moeten zijn: onderlinge afstemming van het lokale hulpaanbod, het komen tot afspraken met betrekking tot wederzijds doorverwijzen en het ontwikkelen van 'best practices' voor probleemsituaties zoals ook in de zorg gebruikelijk is. Het betreft hier echter geen volledig nieuw fenomeen. Op verschillende plekken in het land bestaan al intensieve samenwerkingsverbanden en overlegstructuren tussen het Juridisch Loket en partners uit het sociale domein, zoals bijvoorbeeld in Roermond. Ter plaatse zijn er vergaande afspraken tussen het Juridisch Loket en het sociaal werk (i.c. 'De Wegwijzer') op het gebied van gezamenlijke opleidingen, signaleringen en warm doorverwijzen. Daarnaast wordt er op regelmatige basis een inloopspreekuur verzorgd op elkaars spreekuurlocatie en worden er diverse projecten gezamenlijk opgestart.

Nu al fungeert het Juridisch Loket relatief vaak als juridische vraagbaak voor andere hulpverleners, zoals bijvoorbeeld het maatschappelijk werk of vrijwilligersorganisaties. Omgekeerd draagt het Juridisch Loket zaken zoals bijvoorbeeld noodzakelijke hulp bij schuldproblematiek warm over aan lokale partners. Deze samenwerking zou vanuit het perspectief van de klant meer kunnen worden geïntensiveerd en op grotere schaal moeten worden ingezet.

Wij adviseren dan ook om deze reeds bestaande vormen van samenwerking nader te onderzoeken, te versterken waar het mogelijk is en als 'best practice' te laten fungeren voor het initiëren van samenwerkingsverbanden tussen het juridische en het sociale domein op landelijke schaal. Wij realiseren ons dat dit een ambitieuze doelstelling is, omdat de dienstverlening binnen het juridische en sociale domein gefragmenteerd wordt aangeboden en er vele gesprekspartners zijn om tot afstemming te komen. Deze constatering stond lange tijd het tot stand komen van samenwerkingsverbanden op grotere schaal in de weg, aangezien het einddoel (een landelijk dekkend netwerk van eerstelijns aanbieders) niet op dag één bereikt kon worden. Het Juridisch Loket is daarom verheugd dat het wetsvoorstel een (hernieuwde) ambitie uitademt om stapsgewijs naar dit doel toe te werken in het voordeel van onze gezamenlijke klanten.

In het onderhavige voorstel wordt onder verbreding van de eerste lijn verstaan het tot stand brengen van een effectievere samenwerking tussen de eerstelijns rechtsbijstand en de organisaties buiten het stelsel die hulpverleners. Het Juridisch Loket ziet kansen om dit vanuit een breder perspectief te benaderen.

Wij denken dat ook bestuursorganen en (lokale) overheidsinstanties zouden kunnen bijdragen aan een verbreding en versterking van de eerste lijn. Het komt in de praktijk relatief vaak voor dat overheidsinstanties en bestuursorganen partij zijn bij een geschil. Dit is niet zelden het geval bij multiproblematiek, waarbij bijvoorbeeld onze klanten ernstig in de problemen raken als gevolg van de verregaande incassomogelijkheden die bepaalde overheidsinstanties hebben. Wij denken dat een verbreding van de eerste lijn ook een effectievere samenwerking met overheidsinstanties zou moeten inhouden, bijvoorbeeld door betere contactmogelijkheden te bewerkstelligen. In de praktijk werkt dit al bij bepaalde organisaties zoals Belastingdienst Toeslagen en de RDW. Op regionaal niveau zou dit met gemeentes kunnen worden geregeld. Het kan ertoe leiden dat er via deze weg zaken in de eerste lijn worden opgelost die anders tot een bestuursrechtelijke procedure - en dus tweedelijns rechtshulp - zouden leiden.

Het Juridisch Loket is eveneens van mening dat de rechtzoekende in het huidige stelsel niet altijd de benodigde adequate hulp kan worden geboden doordat er onvoldoende gegevens over hem worden gedeeld tussen rechtsbijstandverleners en andere organisaties. Het beschikbaar zijn van alle relevante gegevens van de klant direct bij de intake van de eerste lijn zal voordelen voor hem opleveren, mits de privacy uiteraard voldoende is gewaarborgd.

De verbreding van de eerste lijn roept echter ook vragen op. Er wordt gekozen voor een stelsel waarin het de rechtzoekende vrij staat de eerste lijn over te slaan en zich rechtstreeks tot de advocatuur te wenden. Het Juridisch Loket vraagt zich af wat de rol en de verantwoordelijkheid van de advocatuur wordt en op welke wijze de brede ketenbenadering bij hun intake wordt ingevuld, aangezien ook de advocatuur in dit kader feitelijk optreedt als eerstelijns organisatie. Op welke wijze worden de voordelen van de verbreding van de eerste lijn zoals hierboven beschreven ook daadwerkelijk

geëffectueerd wanneer voor deze rechtstreekse route wordt gekozen? Het vergt een geheel andere werkwijze en het Juridisch Loket vraagt zich af hoe deze nieuwe werkwijze door de advocatuur wordt geborgd en hoe de tweede lijn hier in de praktijk uitvoering aan denkt te kunnen geven.

BEREIKBAARHEID EN TOEGANKELIJKHEID

In een stelsel met een brede eerste lijn als vertrekpunt, is het van belang dat de eerste lijn ook goed en laagdrempelig bereikbaar is voor de rechtzoekende burgers. Over de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de eerstelijnsvoorziening wordt naar onze mening te weinig aandacht besteed in het voorliggende wetsvoorstel. Het Juridisch Loket wil zijn rol binnen de vernieuwde brede eerste lijn optimaal vormgeven. Dit brengt verantwoordelijkheden met zich mee niet alleen op terreinen als kwaliteit en samenwerking, maar ook op terreinen als bereikbaarheid en toegankelijkheid. Welk voordeel heeft de rechtzoekende immers bij een eerste lijn waar veel effort in wordt gestoken als het gaat om bijvoorbeeld een verbeterde intake of een keten brede samenwerking, wanneer hij het Juridisch Loket onvoldoende kan bereiken?

In het wetsvoorstel wordt beschreven dat rechtzoekenden mede dankzij internet veel beter dan in het verleden in staat zijn om zelf informatie te vergaren over hun rechten en rechtspositie en dat zij over betere mogelijkheden beschikken om hun rechten te effectueren. Een goede digitale informatievoorziening zodat rechtzoekenden op efficiënte en effectieve wijze zelf kunnen komen tot de oplossing van een juridisch probleem of geschil, dient te worden bevorderd, zo is verder in het wetsvoorstel te lezen. Het Juridisch Loket onderkent het belang van een kwalitatief hoogwaardige digitale voorziening, maar benadrukt tegelijkertijd dat een website voor veel rechtzoekenden niet voldoende is om tot een oplossing te komen. Dit dienen we serieus te nemen. Zoals blijkt uit onder meer eigen klantonderzoek, bestaat er een grote groep rechtzoekenden die digitaal onvoldoende vaardig is om louter en alleen met behulp van een website tot oplossing van zijn probleem te komen.

Onze praktijkervaring leert dat veel klanten hulp nodig hebben bij het begrijpen van hun juridische probleem. Zulke klanten gaan dan op een state-of-the-art website zoeken naar een oplossing van een probleem dat enkel het symptoom is van een dieperliggend probleem. Dit leidt dus niet tot een oplossing. Vooral voor klanten met multiproblematiek blijkt enkel en alleen online hulp op dit moment geen goede methode om tot een duurzame oplossing van hun problemen te komen.

Het Juridisch Loket onderscheidt verschillende klanttypen. Een deel hiervan is redelijk zelfredzaam te noemen. Anderen zoeken bevestiging en daarnaast bestaat er ook een categorie klanten die volledig afhankelijk is van onze advisering en hulp in persoon. Elke categorie klanten verdient de hulp en advisering die bij hem past.

Het grootste deel van de rechtzoekenden dat ons bereikt, heeft ofwel ondersteuning nodig bij het doorlopen van de digitale voorziening of heeft persoonlijk contact nodig om zijn of haar probleem goed

onder woorden te kunnen brengen, veelal ondersteund met de nodige correspondentie. De eerste lijn zal moeten voorzien in deze behoefte. Ook voor deze belangrijke en kwetsbare groep van rechtzoekenden moet de toegang tot het verkrijgen van een oplossing gegarandeerd zijn. Dit betekent onder meer dat de mogelijkheid tot fysieke binnenloop voor rechtzoekenden dient te blijven bestaan. Het impliceert ook dat de rechtzoekende op meer plekken in het land dan nu het geval is, met een probleem bij het Juridisch Loket terecht moet kunnen. De eerste lijn verbreden en versterken is namelijk alleen succesvol als de rechtzoekende ook daadwerkelijk zijn weg weet te vinden naar die eerste lijn. Anders blijft het een holle frase.

Het Juridisch Loket geeft, om de toegankelijkheid te vergroten, als overweging mee om meer kleinschalige spreekuurlocaties zoals bijvoorbeeld in Terneuzen in te richten, waar 1 á 2 dagdelen per week vanuit het gemeentehuis klanten worden geholpen. Onze klanten hebben in Terneuzen ruim elf jaar heel goede ervaringen met deze flexibele vorm van dienstverlening. Ze zijn er enthousiast over doordat ze minder ver hoeven te reizen en het Juridisch Loket daarmee fysiek beter, makkelijker en sneller bereikbaar is. Deze vorm van dienstverlening kunnen we ook op andere plekken in het land organiseren. Het Juridisch Loket ziet kansen om daarbij tevens gebruik te maken van innovatieve contactmogelijkheden, denk aan het mogelijk maken van bijvoorbeeld videosprekken. Ook het vergroten van landelijke fysieke toegankelijkheid via het verzorgen van (binnenloop)sprekken bij bijvoorbeeld gemeenten, kan relatief snel, goedkoop en flexibel plaatsvinden.

4. Versterking eerste lijn

Met de versterking van de eerste lijn wordt een betere aansluiting van de eerste op de tweede lijn beoogd. In de maatregelen wordt onder andere de oriëntatietoets, het oriëntatiegesprek en aanvullende rechtshulp voorzien.

ORIËNTATIETOETS/-GESPREK

Het Juridisch Loket onderschrijft de visie om het stelsel completer te maken door vooraf meer te focussen op alternatieven. Dit sluit aan bij de behoefte van de rechtzoekende die een passende oplossing voor zijn probleem verdient.

De werkwijze van de high trust is gericht op de vraag of de aangevraagde subsidie rechtmatig is verstrekt en ziet daarmee vooral toe op de administratieve afhandeling van de toevoeging. Het geeft echter geen antwoord op de vraag of in de voorfase bestaande alternatieven voor een probleem volledig zijn benut. De voorgestelde oriëntatietoets in combinatie met het oriëntatiegesprek is een maatregel die hierin zou moeten voorzien.

Hoewel het doel van de maatregel volstrekt helder is, denken wij dat het oriëntatiegesprek in de praktijk lastig uitvoerbaar zal zijn in de gevallen zoals beschreven in het wetsvoorstel en dat het bovendien slechts beperkt zal bijdragen aan een betere aansluiting van de eerste op de tweede lijn.

Het instrumentarium van de voorgestelde oriëntatietoets en het -gesprek ziet specifiek toe op de situatie dat de rechtzoekende een advocaat heeft benaderd zonder eerst naar het Juridisch Loket te gaan voor informatie, advies en mogelijk aanvullende rechtshulp. De advocaat vraagt vervolgens een toevoeging aan en de Raad voor Rechtsbijstand voert in verband met de specifieke kenmerken van de zaak een oriëntatietoets uit.

Als uit de oriëntatietoets en het informerende gesprek naar aanleiding hiervan niet genoegzaam blijkt dat een toevoeging noodzakelijk is, zal de klant worden uitgenodigd voor een oriëntatiegesprek bij het Juridisch Loket. Het Juridisch Loket moet dan het probleem en de oplossingsmogelijkheden met de rechtzoekende bespreken. Dit gesprek mondt uit in een advies aan de rechtzoekende en de Raad voor Rechtsbijstand, waarbij laatstgenoemde dit advies zal betrekken bij een besluit op de toevoegingsaanvraag.

Dit traject vertoont grote gelijkenissen met het huidige traject in het kader van diagnose en triage: de rechtzoekende is al bij de advocaat en moet nog langs het Juridisch Loket voor een 'verwijsbriefje'. Onze ervaringen met diagnose en triage maken ons extra kritisch ten aanzien van de voorgestelde maatregel, juist omdat voor praktische uitvoering voorafgaand commitment van alle betrokken partijen nodig is. In de praktijk bleken klanten die reeds bij een advocaat waren niet of nauwelijks open te staan voor onze visie op de zaak en de eventueel aanwezige alternatieven. Dat is vanuit het perspectief van de klant overigens goed te begrijpen. De klant benadert te goeder trouw een advocaat en wordt vervolgens geconfronteerd met een extra route die inhoudt dat een andere adviseur ongevraagd advies geeft over de zaak. Voor rechtzoekenden is deze route niet goed te begrijpen en ze ervaren het veelal als een bureaucratische omweg.

Tijdens dit oriëntatiegesprek is er sprake van een fundamentele belangentegenstelling: de klant wil geholpen worden door de advocaat die hij al heeft aanvaard als de zijne en de advocaat staat klaar om de klant bijstand te verlenen. Het Juridisch Loket daarentegen gaat nog eens met de klant naar alle mogelijke alternatieven kijken en een afwijkend advies geven dat tot gevolg heeft dat mogelijk geen toevoeging wordt afgegeven. De klant moet dan vervolgens tegen zijn wil (en die van zijn advocaat) alsnog hulp van het Juridisch Loket aanvaarden. De klant zal dit traject als onlogisch en ook ongewenst ervaren, zoals nu ook al bij diagnose en triage het geval is, waarbij de kans op een duurzame oplossing voor de klant als minimaal mag worden ingeschat.

Als deze "achteraf-advisering" in de eerste lijn niet werkte bij diagnose en triage, dan zien wij niet in hoe deze zoals beschreven in het huidige wetsvoorstel wel zou moeten werken. Hierbij moet ook worden aangetekend dat het belang in de voorgestelde situatie veel fundamenteeler is dan bij diagnose en triage: wel of geen gesubsidieerde rechtshulp versus een geringe korting van €53,-. Uiteraard maakt dat de prikkel groter om toch in de eerste lijn hulp te accepteren, maar dat maakt ons inziens niet dat de adviseur en diens advies ook worden geaccepteerd. En dat is nu juist fundamenteel om tot

een door de klant gedragen en dus duurzame oplossing van het probleem te komen. Wij vrezen dat wij met de voorgestelde maatregel worden gezien als een horde die genomen moet worden en bovendien als een verlengstuk van de instantie die een besluit neemt over de toevoegingsaanvraag. Dat levert geen versterking van de eerste lijn op, maar juist een ondermijning.

Welbeschouwd krijgt het Juridisch Loket met de huidige uitwerking meerdere functies: - (gemandateerd) beslisser, - belangenbehartiger, - bemiddelaar en een signalerende functie bij multiproblematiek met adviserende rol naar de Raad (al of niet inhoudende een verbindend voorschrift). Deze functies zijn moeilijk verenigbaar binnen één en dezelfde organisatie en, nog veel belangrijker, niet uit te leggen aan een klant met een hulpvraag.

Het Juridisch Loket is van mening dat de oriëntatietoets, afhankelijk van de uitwerking, kan bijdragen aan het vinden van de best passende oplossing voor het probleem van de rechtzoekende. Een dergelijke oriëntatietoets zou bij uitstek geschikt zijn bij multiproblematiek. De toets helpt dan om te bepalen of de problematiek van de rechtzoekende binnen het bereik van een trajecttoevoeging past. Partijen bij de toets zijn de Raad voor Rechtsbijstand en de advocaat van de rechtzoekende. We zien dit primair als een verantwoordelijkheid van de Raad voor Rechtsbijstand in zijn rol als regiehouder van het stelsel en de rechtsbijstandsverlener. Een oriëntatiegesprek kan van meerwaarde zijn als er naar het oordeel van de Raad een toevoeging dient te worden afgegeven voor het probleem en het Juridisch Loket wordt ingeschakeld om nader onderzoek te doen naar de onderliggende problematiek. Het Juridisch Loket kan vervolgens, samen met de klant, op zoek gaan naar een duurzame en passende oplossing. Het Juridisch Loket wordt dan ingezet op haar specifieke kracht, namelijk preventie, en niet als controlemechanisme.

Onze kritiek richt zich om de redenen zoals hierboven beschreven, op de overige uitwerkingen van het oriëntatiegesprek. Het is een maatregel die, zoals deze nu staat beschreven in het wetsvoorstel, in de praktijk niet goed kan en gaat werken. Hierbij verwijzen we nogmaals naar onze ervaringen uit de maatregel van diagnose en triage. Bovendien dient de rechtzoekende geen onnodige hinder te ondervinden van de toets in de vorm van een verplicht oriëntatiegesprek. Het staat hem immers vrij om zich, ook in het hernieuwde stelsel, rechtstreeks tot een advocaat te wenden. Juist hierom is het volgens ons noodzakelijk dat in het voortraject voor alle partijen duidelijk is wanneer en in welke gevallen een rechtzoekende een toevoeging krijgt, zodat een oriëntatiegesprek in die situaties kan uitblijven. Denk hierbij aan het inzetten van aanvullende rechtshulp als afwijzingsgrond in plaats van als indicator voor een oriëntatiegesprek. Dit voorbeeld wordt in de volgende alinea "passende oplossing" verder uitgewerkt.

PASSENDE OPLOSSING

Het Juridisch Loket stelt voor dat in die zaken waarin duidelijk is dat aanvullende rechtshulp bijdraagt aan een duurzame oplossing van het probleem van de klant, deze route zal worden bewandeld en in beginsel geen reguliere toevoeging wordt afgegeven. In een dergelijke situatie is een oriëntatietoets en een bijbehorend oriëntatiegesprek niet noodzakelijk. Een advocaat zal de klant die hem uit eigen beweging heeft benaderd zelf moeten verwijzen naar het Juridisch Loket, dat dan vervolgens eerst bekijkt welke mogelijkheden er zijn in de eerste lijn. Het voordeel is in dat geval dat de rechtzoekende gevoelsmatig nog niet een advocaat heeft en dus meer open zal staan voor hulp van een andere instantie. Daarnaast kan in het kader van de informatievoorziening aan klanten volstrekt helder gecommuniceerd worden voor welke soort zaak men bij welke hulpverlener terecht kan; de effectieve werking van het stelsel is gebaat bij een dergelijke vorm van duidelijkheid en voorspelbaarheid. Uitgangspunt van een dergelijk stelsel is dat het Juridisch Loket zich toelegt op werkzaamheden die meer in de preventieve sfeer moeten worden gezocht en dat in het geval van escalatie, daar waar juist een verregaande mate van specialisatie van meerwaarde is, de advocatuur een belangrijke rol van betekenis vervult.

Wij denken daarom dat een goede aansluiting van de eerste op de tweede lijn primair gebaat is bij een heldere grens tussen beide en een ervaren noodzaak tot samenwerking in het belang van de klant. De advocatuur ontbeert essentiële vaardigheden om het eerstelijns werk goed te kunnen uitvoeren, daar waar het Juridisch Loket geen ervaring heeft in de procespraktijk. Bij onvoldoende samenwerking bestaat het risico op een competentiestrijd waar geen van de betrokken partijen - laat staan de klant - bij is gebaat zoals we dat ook na de implementatie van diagnose en triage hebben ervaren. We spreken op dit punt onze zorg uit, aangezien het een niet eerder vertoond commitment van de betrokken partijen vereist en de bereidheid om over de eigen schaduw heen te stappen. Het Juridisch Loket onderschrijft de gezamenlijke verantwoordelijkheid die alle partijen dragen binnen het stelsel ten behoeve van de rechtzoekende en werkt in dit kader graag samen met de Raad voor Rechtsbijstand en de Nederlandse Orde van Advocaten om het wetsvoorstel nader uit te werken.

TIJDSBESTEDING

Invoering van aanvullende rechtshulp, door het Juridisch Loket meer tijdsbesteding per klantvraag te geven, is geen stelselverandering, maar een stelselversterking. De transitieperiode is relatief kort en weinig ingewikkeld. Het versterkt wat al goed werkt en Het Juridisch Loket juicht deze maatregel vanuit klantperspectief toe. Het verlenen van aanvullende rechtshulp maakt het mogelijk rechtzoekenden in een zo vroeg mogelijk stadium beter te helpen en voorkomt daarmee bovendien dat het probleem (verder) escaleert. Deze preventiefunctie dient in onze optiek een belangrijke pijler te vormen in het vernieuwde stelsel.

Zowel rechtzoekenden als onze verscheidene ketenpartners vinden het jammer en onlogisch dat wij binnen de bestaande werkwijze maximaal één uur per klant mogen besteden. De klant wil immers dat er zo snel mogelijk een oplossing komt. Met het uitbreiden van onze tijdsbesteding wordt aangesloten bij de behoefte van de rechtzoekende en is er met deze vroeghulp een reële kans op een duurzame oplossing. Bovendien hoeft hij voor meer hulp niet altijd te worden doorverwezen naar een andere instantie, hetgeen voorkomt dat de klant het gevoel ervaart van 'van het kastje naar de muur' te worden gestuurd. Het uitbreiden van de tijdsbesteding van onze juristen voor hun klanten is een hiermee een slimme, logische en effectieve maatregel die leidt tot snellere, passende hulp en daarmee tot meer tevredenheid van rechtzoekenden.

VERTEGENWOORDIGING

Voorgesteld wordt om het Juridisch Loket verderstreckende rechtsbijstandverlening dan rechtshulp te laten geven, waarbij ook vertegenwoordigende handelingen mogelijk zijn. Wij zouden ook bij deze maatregel een heldere grens willen trekken tussen de (versterkte) eerste lijn en de tweede lijn. Dat wil zeggen dat wij mogelijkheden zien om vertegenwoordigend op te treden om een oplossing in de eerste lijn te bewerkstelligen op een manier die binnen de eerste lijn past. Dat betekent dat wij onderzoekend, informierend en bemiddelend namens de klant kunnen optreden met als doel een oplossing in de eerste lijn, waarbij de focus ligt op de-escalatie.

Een praktijkvoorbeeld:

Een werkgever weigert een werknemer de transitievergoeding te betalen. De werknemer neemt contact met ons op en vraagt advies. Ten eerste zal met de klant gekeken worden of er inderdaad aanspraak bestaat op een transitievergoeding en of er sprake is van eventuele termijnen (onderzoekend). Als vastgesteld is dat dit het geval is (en als er nog genoeg tijd resteert) zou kunnen worden geadviseerd om aanvullende rechtshulp aan te vragen.

Het Juridisch loket ziet zijn rol dan als volgt: wij nemen contact op met de werkgever en informeren waarom deze van mening is dat er geen transitievergoeding verschuldigd is (informierend). Als hij hier geen goede reden voor heeft, geven wij aan dat wij hebben bevonden dat de klant wel aanspraak maakt op een transitievergoeding en dat hij zich hiertoe tot de rechter kan wenden, echter dat ons dat onnodig lijkt, niet in de laatste plaats vanwege de te maken kosten die weliswaar uiteindelijk voor rekening van de in het ongelijk gestelde partij zullen zijn, maar uiteraard eerst wel gemaakt moeten worden. Geen van beide partijen zijn hierbij gebaat (bemiddelend).

Als de werkgever volhardt in zijn standpunt, dan is duidelijk dat de zaak rijp is voor de tweede lijn en vindt doorverwijzing plaats.

In dit voorbeeld helpen wij te verkennen of er mogelijkheden zijn om tot een oplossing te komen en een procedure te voorkomen. Blijkt daarvoor geen ruimte te zijn, dan is de tweede lijn aan zet. Gelet op onze rol past het namelijk niet om in dit stadium verregaande proceshandelingen te verrichten. Het

Juridisch Loket verwijst de klant door naar de advocaat en doet hierbij verslag van de ondernomen stappen.

De vertegenwoordigende handelingen zouden wat ons betreft specifiek niet moeten zien op het expliciet innemen van juridische standpunten, maar zouden te allen tijde in de geest van de eerste lijn moeten zijn. Onze kracht schuilt juist in de brede aanpak. Daarbij is het van belang dat wij een bepaalde mate van neutraliteit blijven uitstralen, niet in de laatste plaats richting de wederpartij. Dit vergroot de kans dat de wederpartij bereid is om met ons in overleg te treden, zo is ook uit eerdere pilots gebleken. Een functie als belangenbehartiger voegt in dit stadium van het geschil weinig toe. Het is van belang dat de wederpartij het vertrouwen heeft dat hij vrij met ons van gedachten kan wisselen zonder dat hier direct juridische consequenties aan verbonden zijn.

In onze visie sluiten de eerste en de tweede lijn optimaal op elkaar aan als zij complementair aan elkaar zijn: als er in de brede eerste lijn geen passende oplossing is gevonden, vertaalt zich dat in een zuiver juridische benadering in de tweede lijn. Hierin past wat ons betreft niet dat het Juridisch Loket verregaande vertegenwoordigende handelingen gaat verrichten.

Wij denken dat het stelsel en primair de rechtzoekende hiermee zijn gediend: een goede scheiding van de eerste en de tweede lijn en een neutrale positie van het Juridisch Loket vergroten de kans op een passende oplossing en daarmee een doelmatige besteding van middelen. Ook denken wij dat een duidelijker onderscheid tussen de werkzaamheden in de eerste en de tweede lijn kan bijdragen aan de duurzaamheid van het stelsel. Een duidelijke onderlinge rolverdeling vergroot de kans dat betrokken partijen zich committeren aan de uitgangspunten van het stelsel.

Ook de advocatuur is praktisch gezien gediend met deze duidelijke rolverdeling. Voorkomen wordt immers dat de advocaat verder moet met een zaak waarin reeds namens de klant standpunten zijn ingenomen die het verdere verloop van de procedure bepalen.

Bovenal is de rechtzoekende hiermee gediend. Die wil graag een snelle, adequate en goedkope oplossing voor zijn probleem. Door de eerste en tweede lijn als hiervoor beschreven in te richten worden de kansen hierop aanzienlijk vergroot en is voor hem bovendien duidelijk wat hij precies van het Juridisch Loket en de advocatuur kan verwachten.

KOSTEN EIGEN BIJDRAGE EN MINIMAAL FINANCIËEL BELANG

Het Juridisch Loket is er geen voorstander van het koppelen van aanvullende rechtshulp aan een eigen bijdrage en aan het belang van de LAT. Deze stelselversterking moet geen verdere bureaucrativering in de hand werken.

De aanvullende rechtshulp levert in potentie de beste bijdrage aan de optimale situatie voor ook een beheersbaar stelsel. Meer tijdsbesteding aan de klant door het Juridisch Loket zal naar alle waarschijnlijkheid een significante daling in het aantal afgegeven toevoegingen laten zien. Het is

hierbij wel van belang dat rechtzoekenden zich met hun hulpvraag ook daadwerkelijk tot de eerste lijn wenden.

Met invoering van een eigen bijdrage, die nota bene in beginsel gelijk wordt gesteld aan de eigen bijdrage voor de lichte adviestoevoeging, vraagt het Juridisch Loket zich af waarom de rechtzoekende überhaupt zou kiezen voor deze vorm van dienstverlening aangezien er alternatieven voorhanden zijn zoals bijvoorbeeld de Sociaal Raadslieden of advocatensprekuren. Deze alternatieven kennen echter hun eigen beperkingen aangezien voor beide alternatieven geldt dat het aanbod zeer lokaal bepaald is en dat in het geval van advocatensprekuren tevens het gevaar van verdere juridisering op de loer ligt. Het Juridisch Loket geeft daarom ter overweging mee om het opleggen van een eigen bijdrage in het geval van de keuze voor aanvullende rechtsbijstand achterwege te laten en op deze wijze een 'incentive' te creëren voor de rechtzoekende om gebruik te maken van de voorzieningen zoals deze door de eerste lijn worden geboden. Op deze wijze wordt de kans op escalatie van een juridisch geschil al in de voorfase geminimaliseerd.

Daarnaast voorziet het Juridisch Loket problemen in de praktische uitvoerbaarheid ten aanzien van de inning van de eigen bijdrage, aangezien de Raad voor Rechtsbijstand verregaande bevoegdheden krijgt in het geval van niet (tijdige) betaling in het geval van aanvullende rechtshulp. Het betreft hier (o.a.) de intrekking van het besluit om aanvullende rechtshulp te morgen verlenen. Wij stellen hier vraagtekens bij, aangezien de aanvullende rechtshulp naar zijn aard kort-cyclisch zal zijn en het moment van inning in veel gevallen na afsluiting van de zaak zal liggen. Daarnaast zal in die gevallen waarin wel intrekking volgt gedurende de zaakbehandeling het enkele effect zijn dat de kans op preventie is verkeken en de rechtzoekende zich als gevolg van verdere escalatie tot de tweede lijn zal moeten wenden. Het sanctionerend effect van deze maatregel is daarom in veel gevallen zeer beperkt te noemen of, gezien de laatst beschreven situatie, als hoogst ongewenst te bestempelen gelet op het beoogde doel van de stelselherziening.

5. Kwaliteit

Het Juridisch Loket is zich ervan bewust dat een meer inhoudelijke rol binnen het stelsel verantwoordelijkheden met zich meebrengt op het gebied van bereikbaarheid, toegankelijkheid en uiteraard ook op het gebied van kwaliteit. De verantwoordelijkheid die hierbij past wil het Juridisch Loket graag op zich nemen. Er liggen kansen en uitdagingen om de kwaliteit ten behoeve van de rechtzoekende verder te verbeteren. Voor onze klant stellen wij ons tot doel hem uitstekende en passende hulp te bieden waarbij we steeds op een hoger kwaliteitsniveau willen komen.

Het Juridisch Loket benadrukt dat de te leveren kwaliteit een verantwoordelijkheid is van alle betrokken instanties. We hebben de andere (rechts-)bijstandsverleners, waaronder de advocatuur, nodig om ons gezamenlijk doel te behalen: het kwaliteitsniveau van hulp ten behoeve van de

rechtzoekenden verbeteren en optimaal inzetten. Gelet op de gezamenlijke verantwoordelijkheid, willen we graag meer dan nu de samenwerking met elkaar opzoeken, aangaan en verdiepen. Het Juridisch Loket is sterk voorstander van een werkwijze met peer reviews en intervisiebijeenkomsten tussen de verschillende organisaties. Dat betekent meer (en noodzakelijke) kruisbestuiving tussen alle deelnemende dienstverleners en daarmee dus ook tussen eerste en tweede lijn. We maken hierbij graag gebruik van de specialistische kennis van advocaten door ze bijvoorbeeld opleidingen voor onze juristen te laten verzorgen en door afspraken te maken hoe en op welke wijze deze kennis in de eerste lijn kan worden aangewend om van meerwaarde te zijn voor de oplossing van het probleem van de rechtzoekende. Dit, tezamen met de reeds aanwezige vaardigheden binnen het Juridisch Loket op het gebied van conflicthantering en pre-mediation, lijkt de formule te zijn voor een échte verduurzaming van het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand.

6. Multiproblematiek

Door onze praktijkervaring zien wij dat er een goede coördinatie ontbreekt van en binnen de eerste lijn naar de tweede lijn en dat er gebrekkige zo niet afwezige informatie-uitwisseling is tussen de diverse partijen en instanties. Het directe gevolg hiervan is dat met elkaar samenhangende problematiek veelal op basis van symptoombestrijding wordt behandeld zonder dat het onderliggende probleem daadwerkelijk wordt geadresseerd. In het wetsvoorstel wordt een dergelijke situatie gedefinieerd als 'multiproblematiek'.

Het Juridisch Loket is een sterk voorstander van meer informatie-uitwisseling door alle betrokken partijen binnen zowel de eerste als de tweede lijn. Kennis over eerder afgegeven toevoegingen, reeds ingezette hulptrajecten, gegeven adviezen door organisaties uit het sociale domein etc. maken een meer gerichte aanpak mogelijk en zullen er in de praktijk toe leiden dat beter maatwerk kan worden verricht. Het vooruitzicht op een échte oplossing komt hiermee dichterbij en voorkomt dat partijen zich enkel en alleen richten op de bestrijding van het symptoom dat zich aandient.

De maatregel omtrent het, op advies van het Juridisch Loket, verbinden van een voorschrift aan de toevoeging wordt door het Juridisch Loket ontraden. Hoewel multiproblematiek verschillende achtergronden kan hebben, is een veelvoorkomend probleem dat er geen regie en overzicht is. Tevens ontbreekt het in veel van deze gevallen aan het vermogen om adequaat te handelen. Uiteraard onderschrijven wij de noodzaak van hulpverlening in dergelijke gevallen. Wij denken echter dat het onverstandig is om deze hulpverlening op te leggen door de verstrekking van de toevoeging feitelijk voorwaardelijk te maken.

Voor een adequate en duurzame aanpak van multiproblematiek moet de klant ten eerste zelf het inzicht krijgen dat het inschakelen van hulp noodzakelijk is. Hierbij is het juist van belang dat er sprake is van een intrinsieke motivatie van de klant en een vertrouwen dat de betreffende dienstverlener er samen met hem alles aan doet om tot een duurzame oplossing te komen. Het in het

voorzicht stellen van een sanctie vergroot juist de kans dat hulp niet wordt geaccepteerd en dat men verder weg duikt. Onze ervaring is dat klanten in een situatie van multiproblematiek maar zeer beperkt gevoelig zijn voor dergelijke prikkels. Dat stadium zijn zij inmiddels veelal gepasseerd en het intrekken van de toevoeging en de rekening van de advocaat is dan slechts het zoveelste probleem op de stapel.

Daarnaast lijkt het ons omwille van de onafhankelijkheid en de toegankelijkheid van het Juridisch Loket onverstandig om ons een adviserende rol te geven bij het eventueel opleggen van een maatregel die de klant verder in de problemen kan brengen.

Wij denken dat betere afspraken over wederzijdse doorverwijzing en een goede overdracht binnen de eerste lijn daadwerkelijk kunnen bijdragen aan de aanpak van multiproblematiek. Tevens denken wij, zoals reeds eerder opgemerkt, dat ook een betere samenwerking in de eerste lijn met overheidsinstanties kan bijdragen aan de aanpak van multiproblematiek. Het Juridisch Loket adviseert de Minister in dat kader dan ook om te komen tot een interdepartementaal overleg over dit maatschappelijke probleem met als doelstelling om betrokken publieke instellingen (o.a. CJIB, Belastingdienst, RDW) actief te betrekken bij een breed gedragen aanpak.

7. Oriëntatiegesprek bij echtscheidingen

Met het invoeren van een verplicht oriëntatiegesprek bij echtscheidingen in de eerste lijn wordt beoogd dat echtscheidingen zoveel mogelijk op een minnelijke manier worden opgelost. Het Juridisch Loket is een voorstander van deze maatregel en zet daarvoor graag zijn jarenlange ervaring op het gebied van 'pre-mediation' in.

In de huidige situatie ontbreekt het bij echtscheidingen in veel gevallen aan een brede oriëntatie vooraf. Te vaak bellen klanten die reeds een advocaat hebben ingeschakeld het Juridisch Loket voor een verwijzing naar deze advocaat en krijgen ze in het kader van diagnose en triage van ons informatie die ze voor het eerst horen, bijvoorbeeld over mediation. De wil om dan nog van koers te veranderen is begrijpelijkerwijs vaak minimaal, omdat men nu eenmaal reeds een advocaat heeft ingeschakeld die men de zaak heeft toevertrouwd. Het belang van deze stap moet niet onderschat worden. Het schetsen van alternatieven wekt in de praktijk vaak zelfs een bepaalde mate van onrust en onzekerheid op over de ingeslagen weg.

De noodzaak voor een oriëntatiegesprek wordt dan ook onderschreven, maar tegelijkertijd rijst de vraag waarom dit instrument direct teniet wordt gedaan door te bepalen dat een klant ook direct naar een advocaat kan gaan en dat in dat geval wordt verondersteld dat het gesprek aldaar heeft plaatsgehad. Dat is de reeds bestaande praktijk en het wetsvoorstel houdt deze, behoudens aanscherping van de inschrijvingsvoorwaarden, verder in stand. Wij zien in dat kader dan ook niet hoe een aanscherping van de inschrijvingsvoorwaarden ertoe zou moeten leiden dat een rechtzoekende in

de oriëntatiefase volledig en belangeloos wordt geïnformeerd. Het Juridisch Loket is van mening dat een brede oriëntatie in het belang is van de rechtzoekende. Wij denken dat deze brede oriëntatie zou moeten plaatsvinden bij een instantie die (beroepshalve) zelf geen belang heeft in het verdere traject.

8. Scheiden op basis van het gezinsinkomen

Het Juridisch Loket heeft kennisgenomen van het voornemen om bij scheidingen voortaan rekening te houden met het gezinsinkomen, in plaats van de individualisering op grond van tegengestelde belangen in het huidige stelsel. Wij hebben hier de nodige bedenkingen bij.

Het is algemeen bekend dat een scheiding een van de meest ingrijpende gebeurtenissen is in een mensenleven. Een belangrijk element hierbij is onzekerheid. Veronderstelde zekerheden vallen (vaak plotseling) weg. Een belangrijke - maar uiteraard niet de enige - onzekerheid is de financiële situatie. Dit geldt zeker voor de minstverdienende partner. Die wordt mogelijk plots geconfronteerd met zaken als (aanvullende) bijstand, toeslagen en het zoeken van andere woonruimte, naast vragen met betrekking tot de verdeling van de bestaande lasten, verkoop van de eigen woning, onderwaarde en mogelijke restschulden. Het is in een dergelijke situatie van niet te onderschatten belang dat er duidelijkheid is met betrekking tot de kosten van de scheiding.

Maar de onzekerheid treft ook de meest verdienende partner. Als bijvoorbeeld de meest verdienende partner (A) een jaarinkomen van €28.000,-- heeft en de andere partner (B) verdient €15.000,--, dan zou A. de eigen advocaat per uur moeten betalen en bovendien 50% van de kostendeekkende eigen bijdrage van partner B. Dit kan dan mogelijk later gespreid terug worden betaald, maar tegen die tijd zit partij A. ook met andere lasten zoals bijvoorbeeld alimentatie.

Hoewel wij de achterliggende gedachte van de maatregel begrijpen, zijn wij van mening dat het bieden van enige mate van zekerheid zou moeten prevaleren. Onzekerheid met betrekking tot de kosten beperkt de handelingsvrijheid en -bereidheid van partijen en zorgt voor een mogelijke verstarring van de verhoudingen en een mogelijke (verdere) escalatie. Denkbaar is bijvoorbeeld dat onzekerheid met betrekking tot de kosten ervoor zorgt dat een van de partijen weigert actie te ondernemen en hiermee de ander aanzet om eenzijdig de scheiding in gang te zetten.

Met name in zaken waarbij er al sprake is van enige escalatie zien wij bovendien niet in hoe deze maatregel - behalve door het geven van een financiële prikkel - moet bijdragen aan het terugdringen van het aantal juridische conflicten bij echtscheidingen. Wij vermoeden dat de maatregel in dergelijke situaties zelfs een averechts effect zou kunnen hebben, doordat het mogelijk juist gevoelens van rancune aanwakkert.

MEETELLEN EIGEN WONING BIJ INKOMENS- EN VERMOGENSTOETS

Voor dit onderwerp geldt in grote lijnen hetzelfde als voor het scheiden op basis van het gezinsinkomen: het werpt een barrière op doordat de financiële aspecten van de scheiding onduidelijk

zijn.

9. Samenvoeging Raad voor Rechtsbijstand/het Juridisch Loket

Het wetsvoorstel beschrijft dat de noodzaak tot het beleggen van de eerstelijns rechtshulp bij een onafhankelijke stichting inmiddels is komen te vervallen en dat er een kennelijke sturingsbehoefte bestaat die het wenselijk maakt om tot samenvoeging van de Raad voor Rechtsbijstand en het Juridisch Loket over te gaan. Het Juridisch Loket volgt deze redenering niet, acht deze om meerdere redenen onwenselijk en vraagt zich af voor welk probleem (van de rechtzoekende) dit een oplossing biedt.

Het Juridisch Loket onderschrijft het belang van samenwerking met de Raad voor Rechtsbijstand. Immers, een betere informatie-uitwisseling en samenwerking in o.a. het maken van afspraken binnen de verbrede eerste lijn, werkt in het voordeel van de klant. Het verwachte gevolg hiervan zal zijn dat de klant in meer situaties passende en adequate hulpverlening krijgt aangeboden, die uiteindelijk zal leiden tot een verduurzaming van het stelsel.

Uitgangspunt bij elke maatregel dient echter de rechtzoekende te zijn; hij moet er beter van worden, anders ontbreekt de meerwaarde. Vanuit het perspectief van de rechtzoekende is het essentieel dat zowel de eerste als de tweede lijn onafhankelijk kunnen opereren. De rechtzoekende moet erop kunnen vertrouwen dat deze het best mogelijke advies krijgt of de best mogelijke hulp ontvangt, zelfs in die zaken waarin hij de overheid als wederpartij tegenover zich ziet. Verregaande sturingsmogelijkheden ten aanzien van de eerste lijn doen afbreuk aan dit vertrouwen en zijn problematisch juist omdat met elkaar conflicterende rollen worden verenigd in één en dezelfde organisatie: alternatieve geschilbeslechting bevorderen, eerstelijns rechtsbijstand verlenen (aanvullende rechtshulp), verbindende voorschriften opleggen (multiproblematiek), beslissingsbevoegdheid ten aanzien van toegang tot de tweede lijn.

Los van de onwenselijke spagaat waarin de juristen van het Juridisch Loket worden gebracht, is het primair de klant die op grond van bovenstaande situatieschets zijn vertrouwen in een objectief en onafhankelijk advies ten aanzien van zijn juridisch probleem zal verliezen. Het enkel borgen van meer onafhankelijkheid van het zelfstandig bestuursorgaan als zodanig, zoals omschreven in het wetsvoorstel, zal geen invloed hebben op de beeldvorming en ervaringen van de klanten, aangezien zij zich wenden tot de organisatie die naast hulpverlening tevens beslist over de (verdere) toegang tot het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Bovendien is de onafhankelijkheid van het zelfstandig bestuursorgaan onvoldoende geborgd nu er in het wetsvoorstel, in afwijking van het advies van de Commissie Wolfsen, wordt vastgehouden aan de constructie waarin een Raad van Advies het toezicht verzorgt op de Raad voor Rechtsbijstand. In het geval van een samenvoeging van het Juridisch Loket

en de Raad voor Rechtsbijstand zou dit kunnen betekenen dat rechtstreekse invloed van de Minister op de eerstelijns rechtsbijstandsverlening mogelijk is.

Het Juridisch Loket acht daarom een samenvoeging zoals beschreven in het wetsvoorstel onwenselijk en de behoefte tot meer sturingsmogelijkheden ondergeschikt aan het belang van onafhankelijke (eerstelijns) rechtshulpverlening. In dat kader dient ook opgemerkt te worden dat de Raad voor Rechtsbijstand en het Juridisch Loket inmiddels nauwe samenwerkingsverbanden zijn aangegaan die verder ontwikkeld kunnen worden ten voordele van de rechtzoekende en het stelsel als geheel, maar waarbij tevens rekening wordt gehouden met de unieke rol die beide afzonderlijk in datzelfde stelsel vervullen.

10. Tijdspad

Al in een eerdere reactie heeft het Juridisch Loket aangegeven dat een goede implementatie van alle maatregelen om een zorgvuldige en gedegen voorbereiding van alle betrokken partijen vraagt en dat op vele punten commitment, afstemming en verdere uitwerking nodig is evenals voldoende facilitering en financiering. Voorkomen dient te worden dat een té ambitieuze tijdsplanning een integrale implementatie van alle maatregelen onmogelijk maakt en daarmee potentieel afbreuk doet aan de kwaliteit van het nieuw te vormen stelsel van gefinancierde rechtsbijstand. Het Juridisch Loket denkt in dat kader graag mee over het reële tijdspad waarbinnen de verschillende uitdagingen op het gebied van ICT, scholing van het personeel en afspraken met ketenpartners kunnen worden gerealiseerd.

11. Middeninkomens

Het wetsvoorstel beperkt zich primair tot die rechtzoekenden die binnen de inkomens- en vermogensgrenzen van het stelsel vallen.

In de praktijk zien wij echter een grote groep rechtzoekenden die op grond van hun verzamelinkomen net boven deze grens uitkomen en die zich geconfronteerd zien met verregaande juridische problematiek, denk bijvoorbeeld aan het verliezen van werk, echtscheiding, gedwongen verkoop van de woning als gevolg van niet nakomen van de hypotheekverplichting. Niet zelden zijn dergelijke 'life events' het startpunt van een stapeling aan problematiek van veelal juridische aard, waarbij men niet kan terugvallen op een rechtsbijstandsverzekering of bijstand door bijvoorbeeld een vakbond. Het betreft hier een kwetsbare groep van middeninkomens die, bij niet tijdig ingrijpen in de fase waarin preventie nog mogelijk is, als vanzelf onder het bereik van het stelsel komt te vallen. In dat stadium resteren echter veelal alleen nog de tweedelijns oplossingen om de bestaande problematiek te ondervangen. Juist vanwege de doelstelling van de op handen zijnde stelselherziening, namelijk het vinden van de best passende én duurzame oplossing voor de rechtzoekende, geeft het Juridisch Loket

ter overweging mee om ook deze kwetsbare groep toegang te verschaffen tot de preventieve oplossingsmogelijkheden zoals deze door de eerste lijn geboden worden.

12. Tot slot

Het Juridisch Loket heeft in deze reactie getracht aan te geven op welke manier de maatregelen voortvloeiend uit het conceptwetsvoorstel op zorgvuldige wijze kunnen worden uitgevoerd. Het vertrekpunt voor het Juridisch Loket is steeds de rechtzoekende, die gebaat is bij een stelsel dat de meest passende en duurzame oplossing faciliteert. Zo dient elke maatregel primair bekeken te worden vanuit de ogen van een rechtzoekende. De maatregelen moeten dus logisch, passend en goed uitvoerbaar zijn en bovenal dient de rechtzoekende er beter van te worden.